

Bulányi atya, a kincset talált ember...

Bevezetés

Kincznek valami nagy értékűt nevezünk. Ez valamilyen érték-szemlélet alapján megfogalmazott érték-sorrendben a csúcst jelent. Jézus az Isten Országá szerinti menyegzőnek, lakomának, paradicsomnak, életnek, hajléknak, drágagyöngynek... – kincznek mondja ezt a csúcst.

Hogyan talált rá erre a kincsre Bulányi atya, a mi Gyurka bácsink? Nem belébotlott mint szerencsés megtaláló, hanem kimunkálta belőle és általa a történelmi helyzet, családi és személyes kapcsolatait, valamint személyiségének sajátosságait. Hogyan épült bele életébe, és segítségével a mi életünkbe ez a kincs? Nem formális tekintélyi alapon, nem az engedelmesség hagyományos szemléletéből fakadóan, hanem a személyes és egyéni felelősségre épülő, Jézus Istenére, Gyurka bácsira és egymásra figyelő lelkiismeretünk szabad döntése alapján. Ezekről szóló gondolataim magukon hordozzák azt a személyes szeretetből fakadó elfogultságot és azt a kritikus tárgyilagosságot is, amelyet a 41 éves testvérbarátság, a lelki apa-fiú kapcsolat jelent, annak minden örömeivel és nehézségeivel.

1. Az istenkapcsolat kincse

a) *Imaélet.* – Gyurka bácsi nem volt istenélményekkel teli misztikus, nem élte és nem tanította célként az imádkozást. „Piarista kisdíakként elandalított a vallásosság” – írja (Önéletrajz, 43). Istenélménynek vallja azt, amikor a beöltözés előtti lelkigyakorlaton elhatározza: „Soha az életben többé ki nem akarom nyitni a számat” (Önéletrajz, 36). Ebből a nagy elhatározásból majd annyi marad, hogy a leányokkal szembeni „önvédelmében” az öt év egyetem alatt soha nem kezdemenyез beszélgetést hölgyekkel.

Misztikus élmények nélkül is imádkozó ember. Túl a kötelező és katolikus szerzetesi imákon, minden nagy döntését, problémamegoldását imában igyekszik tisztázni, miként Jézus is tette. Például amikor a Bokor egyre fokozódó egyházi ellehetetlenülése és küldetésbeli elbizonytalanodása nyomasztóvá válik, 1972-ben Alsószentivánra megy, Dombi Feri bácsi plébániájára, ahol

három napig teljes egyedüllétet, teljes csendet megvalósítva imádkozik, gondolkodik. Ennek gyümölcse az általunk ma is imádkozott Fatimai Hiszekegy, és a Bokor imaéletét ma is meghatározó Lélekváró elmélkedések, amelyeket évente százegynéhányan irunk. Kincset talált az imában, az istenkapcsolat eszközeinek kincseit.

Számára az ima eszköz volt az Istennek tetszeni akarás útján, és számomra is azzá lett. Mondhatom talán úgy is, hogy a Bokor számára is azzá lett, hiszen mi idősebbek mély lelki élményként emlékezhetünk nagycsütörtöki egész éjszakai virrasztásainkra, lelkigyakorlatos szentségimádásainkra...

b) *Vallási élet.* – Beleszületett egy magyar jobbágyi, illetve sváb gyökerű kisnemesi családba, ahol megtapasztalója, szemtanúja lehetett apja megtérésének. Ez a megtérés mély nyomot hagyott benne. Kisfiúként ő nem autósat, nem katonásdit játszott, hanem paposkodott. No, nem lebegett szentként a föld felett. Atyai dorgálások és atyai pofonok terelték kötelességteljesítésre, és így nevelődött a teljesítményközpontúságra. Amikor majd tanulmányi sikereket ér el, és visszaigazolónak számára a kemény elvárások, legalábbis akkor még és utána sok éven keresztül szóba áll az atyai pofonok lehetőségével a szeretettörvényen belül.

Természetes út vezetett számára a piarista iskolához és a renhez. Kincset talált az ottani fegyelemben és a magas követelményekben. Talán nem tiszteletlenség azt mondanom, hogy a piaristáknál megtalálta az apai szigor kegyes változatát. Ez a vallási és szerzetesi élet alapozza meg Gyurka bácsiban a Bokor Egyházat megújítani akaró célkitűzését. Ezt konkretizálja majd '45-ben találkozására a horvát jezsuitával. Akit, amit nagyon szeretünk, annak Istennek tetszőbbé segítségét fontosnak tartjuk. Gyurka bácsi erre alkalmas felnőtt keresztényeket akart nevelni, akik „nem hordják mások zsebében a lelkiismeretüket”. Sem a püspökében, sem a Bulányiében...

Ez a teljesítményközpontúság sok gondot okozott, mikor már nagyobb létszámú kisközösség volt Gyurka bácsi körül. Úgy akarta

átadni nekünk az elsősorban önmagával szemben támasztott magas követelményeket, hogy mi is tegyük ugyanolyan magasra a mérceket. A szónak, az érveknek olyan sok időt, energiát szánt, hogy muszáj volt valahogy dűlőre vinnünk vele a dolgokat. Például a kincset talált ember keménységével egy évig érvelt, míg elfogadtatta velünk, hogy a Bokorban szükség van a képviseleti rendszerre (1973-74).

Csak az érvek hatották meg. Ezzel a rámenős, érvekre épülő hozzáállással nyert meg sokunkat, és távolított el magától sokakat. Az egyik eltávolodó mondta neki: „Benned az ügy megette az embert.” Sokunkban viszont ez erőforrás lett, mert együttműködve vele, megismerhettük és megszerethettük benne az embert. Megilletődve hallottuk az elmarasztalásnak szánt mondatot a kollaboráns Lékai bíborostól: „Maguk olyan erősen képviselik a szeretetet, hogy az már eretnység.” Az ilyen irányú radikalizmus kincse vállalható volt számunkra.

c) *Szellemiség.* – Gyurka bácsit legerősebben meghatározó kincs a szellemiség. 2005-ben azt írja, hogy „Felfedeztem az evangéliumot. Amit most, 87. évemben mondok, az már 1949-ben készen volt” (Önéletrajz, 47). Annyi pontosság azonban indokolt, hogy ezt folyamatában kell érteni. A kommunista diktatúra erőszakra épülő rendszerében, 1949-ben Gyurka bácsi kincset talált az erőszakmentesség jézusi tanításában. De már a negyvenes évek elején, a KALOT-vezető jezsuita, Nagy Töhötöm forradalmár Jézus-képénél többet mondott számára a mélyen tisztelt és szeretett piarista Nagypapa (Zimányi igazgató úr) szelíd Jézus-képe (Önéletrajz, 79). Az erdélyi regös körúton már '41-ben vállalja a cserkészek vádját: „A tanár úr nem magyar!” Ugyanis a tanár úr nem akart oláh vérben gázoló magyar diadalt.

Ez az evangéliumi szellemi folyamat majd a hatvanas években, a KIO (Keressétek az Isten Országát!) megírásával teljedik ki, amikor a Jézus ajkára teljes adott anyag alapján eljut a szeretet-Isten fogalmához, a hármas eszményhez, az adás, szolgálat és békeségteremtés szellemi kincséhez. Tudni kell azonban,

hogyan ehhez a hatalmas szellemi munkához kellett az a motiváció, amely a „Kinek a katonája vagyok én?” kérdésben rejlett. A Vatikán és a magyar ateista-kommunista kormány részleges megegyezése (1964) miatt Gyurka bácsiban összeomlik addigi életének, törekvésének, áldozatvállalásának értelme. Mi értelme volt az üldöztetésben a Jóisten becsületéért, Egyháza megmentéséért és megújulásáért küzdeni? Hiszen a kommunista üldöztetés után jött a kollaboráns hierarchikus, főpapi üldöztetés. Istenem, mennyire szenvedett emiatt! Kincset talált ember kellett, hogy legyen Gyurka bácsi, hogy olyan kemény fegyellemmel el tudta viselni mindhalálig, hogy az Egyház megújítására áldozott életét és életművét leeretnekezték, integrálhatatlannak bélyegezték azok, akiket így vagy úgy szolgálóvá tett az ateista hatalom.

Gyurka bácsi alapfogalmunkká tette a *metanoiát*, a tudatátalakítást. Ami a fejünkben, az a szívünkben, és olyan lesz az életalakításunk is. Rendetlen fejből születnek a rendetlen életek. Tehát minőségi szellemi életre kell törekednünk. Tanítványokként kezdünk, hogy aztán magunk is tanítókká váljunk. Jézusi tájékozódású tanítványokból jézusi tájékozódásra segítő tanítókká kell lennünk. Az evangéliumok Jézusa, a történeti Jézus az igazodási pont. Gyurka bácsi kincset talált, és igyekezett bennünket is rávenni – először a kincskeresésre, majd a megtalálás örömére.

Emlékszem, Halásztelken a kisközösségben velünk állította össze a *Merre menjek?* című hittankönyv fejezeteihez feltett kérdéseket, és mi lelkesen, az együtt munkálkodás, az alkotás örömeivel dolgoztunk... Pár hónap múlva megtudtuk, hogy a hittankönyv akkor már készen volt, de jó pedagógusként együttműködésre nevelt. Nem a megtévesztés sértődöttsége, hanem a keresés nagy öröme maradt meg bennünk! Számomra nem volt terhes a szöveg- és fogalomelemző munka, mert magaménak élhettem meg a kutatás örömét és az eredmény örömét is. Erre épülően számomra nem volt megemészthetetlen a KIO. Igaz, hogy aki ezen a folyamaton nem ment végig, annak előszörre a legolvasmányosabbat, a KIO IV. kötetét ajánlom, a Jézus életéről szólót.

Lehet mondani, hogy egy piarista tanártól ez az erős szellemi hangsúly természetes. Igen, alapvetően a fejekben lévő rend határozza meg az életet, és nem csupán a karakter,

nem a történelmi helyzet, nem a rendi hovatarozás. Minden szellemi összevisszaság és elsekélyesedés ugyanis magában hordozza az áramlatoknak való kiszolgáltatottság, a sodrotság veszélyét. Ma is tudjuk, hogy nem mindenki alkalmas tanárkodásra. De azt is tudjuk, hogy a tanítóvá levés jézusi formája nem tanárkodás, hanem valami egészen más: egy értékszemplélet fejlődőképes továbbadását jelenti, szóval, példával, tettekkel és tapasztalatok megosztásával. Erre mindenki képessé válhat, ha akar. Gyurka bácsi határozott volt ebben: „Tanulástanítás nélkül nincs Isten Ország... nincs apostolkodás” (Napló IV, 106).

2. Az emberi kapcsolatok kincse

Mindannyian hosszú listát tudnánk mondani arról, hogy kik is hatottak ránk életünk jobbá levési törekvése során. Gyurka bácsi listája is hosszú: Börzsei Márton és Juhász Miklós, Kolakovics és Mindszenty... És talán ott vagyunk a sor végén mi is, akikkel intenzív kapcsolatban volt.

a) *Kisközösségi kincsek.* – Gyurka bácsi Jézus formai örökségének vallotta a kisközösséget. Így is állt hozzá. Amikor kiszabadulása után újra nekibátorodott, személyi kapcsolataiból ismét kisközösségeket szeretett egybe, bennünket, a Bokor 2. generációját. A kincs ebben az volt, hogy személyes testvéri kapcsolatok jöttek létre, és sokszor barátságok is. Isten Országá kisközösségi építésének szándéka adta a radikális céltudatosságot. „Nincs időm, sem kedvem Bokron kívüli barátságokra” – írja Gyurka bácsi (Önéletírás, 47).

A kisközösségi imák mélysége bepillantást engedett és enged belső küzdelmeinkbe és örömeinkbe. A megszavazott témáról folytatott gondolatcsere ránevelt a fegyellemezett vitakultúrára, mert azt mondtuk, hogy körünkben nem illik összevissza beszélni, különben nem jutunk semmire. Jó példa volt a közösségvezető Gyurka bácsi, aki kivárta a sorát a körben, legfeljebb arcjátéka, fintorai mutatták, hogy milyen nehéz betartania a hozzászólás fegyelmét. Csakis ezzel az önfegyellemmel lehet úgy közösségi életet élnünk, hogy ne vágjunk egymás szavába, hogy ne beszéljünk el egymás mellett, hogy előbbre jussunk az adott témában.

Gyurka bácsit emberhalásszá tette a megtalált jézusi kincs. Amivel tele van az ember feje és szíve, arról

nem tud hallgatni, azt közkinccsé kell tennie. Ezt az egészséges emberi hozzáállást gyengítheti a szerénykedés, az alázatosság, ugyanakkor erősítheti is az egymást megajándékozni akarás lelkülete: ami engem boldogít, hátha a másikat is boldogítja majd. Nem beszélve arról, hogy ez Jézus határozott kívánsága az őt követni akaróktól. Biztattuk is egymást erősen erre az apostolkodásra. Egyéni adottságokra hivatkozó („Nem vagyok én ilyenre alkalmas”) és a szerénységet erre is kiterjesztő háritások ellenére vannak kisközösségeink, amelyek megújulási készségük esetén jó folytatói lesznek Jézus formai örökségének.

b) *Családi kincsek.* – Sajátos a helyzet. Egy szinte nazirnak mondható vándortanító Jézus nyomán, egy cölebsz szerzetes paptanár kincset találásából hogyan születnek normális családok? Ott kezdődik, hogy Jézus is, Bulányi atya is családba született. Küldetésük és egyéni döntésük alapján nem lettek családalapítók. Ha vérségi kötelékük gátolta küldetésüket, keményen helyretették rokoni kapcsolataikat. Gyurka bácsi fiatalon így sóhajtott: „Csak meg ne rontson a testem, vagy a szeretet szüleim iránt” (Önéletírás, 41)! Messze van még ekkor az evangélium Jézusának szeretetfogalmától. Amikor oda eljut, világos lesz számára Jézus életigenlő tanítása. Meg is szenved, ebből is adódóan, cölibátusi fogadalmát. Úgy megtalálni egy kincset, hogy azt mások élék meg, nem csekély önfegyelmet feltételez. Erőt abból merít, hogy „valakinek tartania kell a zászlót”. Vagyis az a kincse, amelyre és ahogyan rátette az életét, ezt követeli tőle.

Emlékszem Gyurka bácsi anyukája, Gizi néni csendesesen, de határozottan kimondott, sokkoló véleményére: „Ha egy pap megnősül, inkább haljon meg.” Megindultan gondolok arra, hogy amikor Gyurka bácsi megtudta az én „Pap vagy papa?” tárgyú belső harcomat, akkor mindezek ellenére nem a cölibátus és a papi élet szépségeinek sokszor ismételt kifejtésével reagált, hanem azzal, hogy közösen kerestük, mit akarhat velem a Jóisten. Döntésemet elfogadta, és ügyem római rendezését elősegítette.

Az életigenlő jézusi szemlélet gyümölcsként, a szentháromságos Isten szeretetének földi lenyomataként értelmezte a házasságot és annak kiteljesedését, a családot. Számomra ennek megtapasztalását

jelentette az a sok segítség, biztatás, méltatás, amellyel átlagosnál nagyobb létszámú családunkhoz viszonyult. Egyik gyermekünknek így dedikálta könyvét: „Nagyapai szeretettel, Gyb”. Tény, hogy nincs nép családok nélkül, nincs Isten Országá családok nélkül. Így ír erről: „A Bokor nem célebsz-, hanem házasság hangsúlyú. A hangsúly sohasem

jelent kizárólagosságot, csak hangsúlyt” (Örököljük a Földet, 244). Tehát a Bokorban otthont találhatnak a nem házasságban élők, a nem családosok is.

Befejezés

Gyurka bácsi így vall a kincset talált ember küldetéséről: „Ha Isten szeretetre teremtette az embert,

akkor a szeretet lehetséges a földön. Akkor a szeretet nem utópia. Akkor aki szeretetet énekel, az elpidiát, reménybeli országot énekel. Az egyetlen érdemes éneket. Amely röviden csak ennyi: Jónak kell lennünk” (Örököljük a Földet, 248).

Király Ignác

Közös vonások

Gyurka bácsi és Ferenc pápa egyházmegújító törekvéseiben

Bevezetés

Egy születésnapját ünneplőnek talán az a legnagyobb ajándék, ha láthatja, hogy életműve (amit meglátott, s amire rátette az életét) folytatódik, megvalósul. 1998-as interjújában Gyurka bácsi arról álmódott, hogy a hierarchia nem üldözi, és II. János Pál Magyarországon járván meglátogatja, és testvérként kérdezi meg tőle: „Hiszed ezt?” – és eszmét cserélnek a radikális Krisztus-követésről. Ilyennek képzelte a jövő Egyházát, amelyben igazi párbeszéd lehetséges.

Először a Gyurka bácsi által megálmodott egyházképet szeretném röviden felvázolni, majd azt vizsgálom, hogyan gondolta és próbálta az akkori egyházat erre a képre formálni. A második részben Ferenc pápa egyházképét és hangsúlytevéseit vázolom fel, kiemelve a közös vonásokat. Szűkebb értelemben mindkét esetben a katolikus Egyházzal lesz szó, de valójában a Krisztus-követők szélesebb közösségére irányulnak gondolataink.

A) Gyurka bácsi

1. Személye

Leszögezhetjük, hogy piarista szerzetesként a katolikus Egyház elkötelezett papja volt. Egész életében harcolt az általa meglátott jézusi igazságokért, de mindig meg akart maradni az Egyházon belül, és ezt a törekvését haláláig megőrizte, a piarista rendházban halt meg, rendtársai között. A szovjet megszállást követően Kolakovics páter biztatására, hivatalos egyházi támogatással kezdte meg a kisközösségek szervezését, belátva, hogy ez a jövő, a megmaradás útja. Ezt a pártállam életfogytiglani börtönnel jutalmazta. Kiszabadulása után az evangéliu-

mok, s elsősorban a Jézus ajkára adott mondatok alapos analízise nyomán próbálta megfogalmazni az egyházzal azt, amit Jézustól szándékoltnak gondolt; *Keressétek az Isten országát!* című, ötkötetes munkája befejező részében találjuk meg ezt.

2. Időbeli Isten Országá

Gyurka bácsi a *Szenháromság mint szeretetközösség* életéből indul ki. Nagyon leegyszerűsítve: A Szenháromság, az Isten országa időtlen közösségének az élete – a szeretet. A Fiún keresztül kapcsolatba lép az idővel, a teremtménnyel, és létrehoz egy időbeli, szeretet vonatkozású egységet-közösséget. A Szenháromságnak ez az időbeli földi mása (lenyomata) az Ország, amelyet a Fiú fel akart építeni a világ színterén – bennünk. Ez a gyülekezet/ország az, amelyet Péterre épített (Péter biztosítja a közösségek egységének szervezési-szervezeti feltételét). Ennek az országnak alapvetően az a dolga, hogy viszonzszeresse Jézust, de ez éppen abban áll, hogy továbbvigye a Föld határáig azt, amit Jézus elsődlegesen Péterrel és a Tizenkettővel kezdett: az időtlen szeretet átláthatóságát az időbe. Jézus a Lélek erejében egyetlen aktuálissal zárja be az időtlen és az időbeli Ország szeretetkörét: Isten nem kíván semmi mást a maga számára az embertől, csak ember-szeretetet. Istent szeretni és embert szeretni nem két magatartás, hanem csupán egyetlen „érem” két oldala. „Hol van ez az 'Isten népe', amelyet e könyv lapjain emlegetsz? A Holdban?” – kérdezték egy ízben tőle. Ezt válaszolta: „Könyvem nem tényleges teljesítményeinkről, hanem Jézus felénk irányuló elvárásairól akar képet rajzolni.” Ugyanez a

helyzet, amikor könyve „Pétert” emleget. Nem a pápák tényleges történelmi szerepét összesíti, hanem arról a szerepről szól, amelyet a Messiás koncepciója kölcsönöz „Péternek”.

3. Hibák, amelyek félrevitték Jézus szándékát (konstantini fordulat)

a) *A magatartásbeli azonosság zárójelbe kerül:* A konstantini fordulat mindmáig alapvetően meghatározza a keresztény tudatot, és ez a mai napig is távolabbi alapja a Messiás és a mi mai tudatunk közti feszültségnek. Útja volt a keresztény tudatnak Konstantinig, de itt valami új kezdődött. A jézusi „dikaiosüné” („Istennek-tetszés”) elindul az Imperium Romanum jusztíciája (igazságosság, tisztesség, jogszerűség) felé; a „dikaiosüné”-től különvált „agapé” (szeretet) pedig hovatovább egész tartalmával elindul a normatúltesítésnek minősülés irányában. Továbbá a keresztény számára egyértelműen lehetségessé és megengedetté vált a fizikai erőalkalmazás: Istennek tetszően vágni lehetett a pogányokat, az eretnekeket ... és keresztényeket is. Egész népeket lehetett szerezni uralkodók révén és hadseregek kiirtása útján – „Jézus számára”. Létrejött a Trón és az Oltár szövetsége, ahogyan megvolt az idők kezdetétől vagy a kultúrák létrejöttétől kezdve mindenkoron. Megszűnik alapelvárás lenni a Jézussal való magatartásbeli azonosság, az általa hozott szereteteszmény (adás, szolgálat, szelídség) megélése. A keresztény ember immár lehet uralkodó, vagyont halmozó és fegyverforgató.

b) *A Péter-tiszt abszolútizálása:* Jézus megjövendöli Péter három-